

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою професійного спрямування
«Облік, аудит та оподаткування підприємницької діяльності»
(назва магістерської програми)

на тему «Організація і методика обліку та внутрішнього контролю
фінансових інструментів (на прикладі ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО»)»
(назва теми)

Виконавець:

студент ЦЗВФН групи М-1

Пчолкіна Єлизавета Іванівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

канд. екон. наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Чернишова Людмила Вікторівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних умовах сталого розвитку змінюються вимоги стейкхолдерів фінансової звітності до обліково-звітної інформації, що обумовлює розробку та внесення змін до концептуальної основи достовірного подання – Міжнародних стандартів фінансової звітності, та як наслідок, встановлення нових векторів розвитку для національної системи бухгалтерського обліку. Так, одними з нових стандартів фінансової звітності, які вступили в силу 1 січня 2019 року, є МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» та МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», метою яких є надання користувачам інформації, що є необхідною для оцінки сум, строків і невизначеності майбутніх грошових потоків підприємства. В національних стандартах, таких суттєвих змін за останні роки не відбувалося, окрім введення вимог щодо відображення в обліку довгострокової дебіторської та кредиторської заборгованості за теперішньою вартістю.

Така значна увага розробників стандартів пов'язана насамперед зі змінами що відбуваються в бізнес-середовищі та необхідності надання оцінки таким подіям та об'єктам, а при цьому значну питома вагу активів та зобов'язань суб'єктів господарювання становлять саме фінансові інструменти.

Дослідженню проблем бухгалтерського обліку та контролю фінансових інструментів присвячено наукові праці Р.М. Волчека, Р.В. Кузіної, Н.О. Лоханової, В.В. Максимової, Г.О. Москалюк, С. Рогозного, С.Я. Зубілевич, Л.В. Шкуліпи та багато інших [4; 18; 21; 23; 30; 31; 47; 48].

Відаючи належне наявному науковому доробку вчених, слід зазначити, що зміни в законодавчій та нормативній базах, розвиток обліку, поява нових об'єктів обліку зумовлюють потребу у подальших дослідженнях теоретичних засад обліку та внутрішнього контролю фінансових інструментів, удосконалення організації обліку зазначених об'єктів на підприємствах України відповідно до різних концептуальних основ фінансового звітування.

Необхідністю вирішення зазначених питань обґрунтовано актуальність дослідження, вибір теми кваліфікаційної роботи, мета та завдання для її досягнення.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня магістра є дослідження організаційно-методичних засад обліку, аналізу та внутрішнього контролю фінансових інструментів та розробка практичних рекомендації щодо їх поліпшення на ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО».

Відповідно до поставленої мети сформульовані такі завдання, спрямовані на її досягнення:

- розглянути поняття «фінансові інструменти», існуючі класифікаційні моделі та види оцінок фінансових інструментів;
- розкрити рівні регулювання обліку фінансових інструментів та рівні облікової політики й суб'єкти її формування;
- описати вимоги і підходи МСФЗ щодо класифікації та оцінки фінансових інструментів, бізнес-моделей їх управління тощо;
- отримати розуміння ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО» та його середовища, застосовної концептуальної основи фінансового звітування, системи оподаткування та фінансового стану;

- дослідити організацію обліку фінансових інструментів на підприємстві;
- визначити напрями поліпшення організації обліку фінансових активів та зобов'язань на підприємстві;
- проаналізувати стан та ефективність використання фінансових інструментів підприємства;
- отримати розуміння системи внутрішнього контролю підприємства;
- дослідити зміни в діяльності підприємства та оцінити існування бізнес-ризиків у сфері надання послуг з встановлення та сервісного обслуговування систем опалення та кондиціонування.

Об'єкт дослідження є процес обліку, внутрішнього контролю та аналізу фінансових інструментів суб'єктів господарювання України.

Предмет дослідження є сукупність теоретичних та організаційно-методичних аспектів обліку, аналізу та внутрішнього контролю фінансових інструментів на ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО».

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети кваліфікаційної роботи було застосовано загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання, серед яких можна виділити такі: абстрактно-логічний – для визначення мети та завдань дослідження; аналізу, синтезу, дедукції, індукції, порівняння – систематизації інформаційних джерел дослідження; статистичний та економічний – для аналізу складу та структури фінансових інструментів підприємств України; аналізу фінансового стану, показників платоспроможності та ефективності використання фінансових інструментів; таблично-графічний – для наочного подання текстової та цифрової інформації; системний аналіз та наукова абстракція – для формулювання загальних висновків.

Інформаційна база дослідження включає статистичну інформацію Державної служби статистики України; національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності; інформаційні роз'яснення Міністерства фінансів України; Міжнародні стандарти аудиту; нормативні та довідникові матеріали для професійних учасників ринку капіталів; наукові публікації з питань обліку, контролю, аудиту та аналізу фінансових інструментів; інтернет-ресурси; облікові дані та звітну інформацію ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (55 найменувань) та 12 додатків. Загальний обсяг роботи становить 172 сторінки. Основний зміст викладено на 71 сторінці. Робота містить 25 таблиць, 11 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «*Теоретичні аспекти обліку фінансових інструментів*» досліджено поняття «фінансові інструменти», існуючі класифікаційні моделі та види оцінок фінансових інструментів; розкрито рівні регулювання обліку фінансових інструментів та рівні облікової політики й суб'єкти її формування; досліджено вимоги і підходи МСФЗ щодо класифікації, оцінки та бізнес-моделей управління фінансовими інструментами.

У другому розділі «*Організація обліку фінансових інструментів на ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО»*» отримано розуміння ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО» та його середовища, застосовної концептуальної основи фінансового звітування, системи оподаткування та фінансового стану; досліджено практику обліку фінансових інструментів та визначено напрями поліпшення організації їх обліку.

У третьому розділі «*Аналіз і внутрішній контроль фінансових інструментів на ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО»*» проаналізовано стан та ефективність використання фінансових інструментів; здійснено ідентифікацію та оцінку ризиків системи внутрішнього контролю у розрізі компонентів, розкрито впроваджені на підприємстві заходи контролю та надано рекомендації щодо їх поліпшення; досліджено загальну тенденцію змін чистого та операційного прибутку та ідентифіковано суттєвий бізнес-ризик діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дослідження підтверджують досягнення поставленої мети та обґрунтовані висновками, найголовніші з яких такі:

1. За результатами дослідження дефініції «фінансові інструменти» у нормативних джерелах встановлено, що тлумачення у національних та міжнародних облікових стандартів майже є ідентичними. Більш широке визначення наводить профільний Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», який враховує особливості діяльності професійних учасників ринків капіталів.

2. На підставі огляду літератури з питань класифікації фінансових інструментів встановлено, що найбільш розвинену систему класифікаційних однак наводить Система довідників та класифікаторів Національної комісії цінних паперів та фондового ринку України.

2. Досліджено види оцінок запасів, за результатами чого було визначено відсутність нормативного визначення поняття «амортизована вартість» у НП(С)БО 10 та 11. Рекомендовано звернутися до визначення, яке наведено у МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». Такий підхід, на нашу думку, дозволить покращити змістовне наповнення та зрозумілість національних стандартів, та відповідає саме трактуванню національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, яке зазначає, що вони розробляються на основі МСФЗ.

Встановлено факт нормативної неврегульованості питання зменшення корисності фінансових інструментів, яка потребує нівелювання через приведення у відповідність підходу до визначення резерву сумнівних боргів та напрямів витрат щодо визнаних втрат від зменшення їх корисності, та більш детальний їх розгляд щодо різних видів фінансових активів у відповідних облікових стандартах.

3. Розкрито нормативне регулювання обліку фінансових інструментів на міжнародному та державному рівнях. В розрізі організаційного рівня більш детально розглянуто рівні облікової політики та суб'єкти її формування.

4. Дослідження міжнародних вимог щодо обліку фінансових інструментів дозволило визначити дефініції фінансових активів та зобов'язань; існуючи бізнес-моделі управління фінансовими активами; складові первісної оцінки фінансових активів; підхід до визначення резерву під очікуванні кредитні збитки за стадіями

життєвого циклу фінансового актив. Зазначено, що міжнародний підхід до обліку фінансових інструментів є більш розвиненим та враховує особливості управління цими об'єктами через визначення та реалізацію відповідної бізнес-моделі, що впливає на їх первісну та подальшу оцінку.

Звернута увагу на відмінність в підході до визначення резерву під очікувані кредитні збитки, який будуються на історичній та прогностичній інформації, оцінці впливу зовнішніх факторів тощо, та дозволяє заздалегідь створити «подушку безпеки» суб'єктам господарювання.

5. Отримано розуміння ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО» та його середовища, застосованої концептуальної основи, системи оподаткування та фінансового стану. Основним видом діяльності підприємства є 43.22 «Монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування». Компанія є платником податку на прибуток та ПДВ на загальних засадах. За критеріями класифікації суб'єктів господарювання, підприємство є мікропідприємством та складає фінансову звітність у відповідності до вимог НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність». Форма бухгалтерського обліку автоматизована.

6. За результатами аналізу показників фінансової стійкості та платоспроможності встановлено, що в цілому підприємство знаходилося у зоні фінансової стійкості та платоспроможності. Однак при цьому також спостерігаються негативні тенденції, що перш за все пов'язано з повномасштабним воєнним вторгненням російської федерації на територію України, що неминуче вплинуло на ділову активність та фінансову спроможність учасників ринку будівельних послуг та їх клієнтів.

7. За результатами ознайомлення з організацією діючої практики обліку фінансових інструментів зроблено висновок про її задовільний стан. Однак, при цьому було зазначено низку недоліків та надано такі рекомендації щодо їх нівелювання.

7.1 З метою дотримання основоположних принципів бухгалтерського обліку визначено необхідність розробки та впровадження облікової політики підприємства. З огляду на це здійснено аналіз варіативних та самостійних облікових рішень щодо фінансових інструментів, які визначено в національних облікових стандартах та Методичних рекомендації щодо облікової політики. Надано рекомендації щодо включення зазначених елементів облікової політики щодо фінансових інструментів ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО» до розпорядчого документа, що дозволить врахувати всі альтернативні облікові рішення та розробити власні на підставі досвіду та професійного судження управлінського персоналу.

7.2 З метою підвищення інформаційного наповнення системи бухгалтерського обліку та приведення у відповідність до вимог Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку рекомендовано впровадити до робочого плану рахунків субрахунки за розрахунками за авансами, а саме: 371 «Розрахунки за авансами наданими» та 681 «Розрахунки за авансами отриманими».

8. За результатами аналітичних процедур щодо стану та ефективності використання фінансових інструментів ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО» встановлено факт суттєвого скорочення обсягу фінансових інструментів у 2022 року майже за всіма складовими; погіршення ефективності їх використання через зменшення швидкості

оборотності. Основним фактором негативної зміни оборотності дебіторської заборгованості визначено скорочення обсягу реалізації та наданих послуг, яке часткового було нівельовано через зменшення обсягу дебіторської заборгованості. Погіршення показників оборотності фінансових інструментів обумовлено падінням ділової активності населення та суб'єктів господарювання. Адже, за очікуваннями підприємств будівництва й надалі очікують погіршення результатів діяльності через зростання виробничих витрат, зменшення інвестиційного попиту, брак кадрів та також сезонний характер послуг.

9. Отримано розуміння системи внутрішнього контролю ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО». Зокрема, здійснено ідентифікацію та оцінювання ризиків системи внутрішнього контролю у розрізі її компонентів. Визначено існування та можливість негативного впливу зміни в нормативно-правовому, економічному або операційному середовищі, а саме здійснення бойових дій на території України, мобілізація працездатного населення чоловічого роду та ін. Всі перелічені події можуть призвести до зміни конкурентного тиску, ризику можливості продовжувати діяльність на безперервній основі тощо.

Досліджено впроваджені заходи контролю на підприємстві та встановлено факт відсутності заходів контролю щодо дотримання розробленої методики обліку дебіторської та кредиторської заборгованості; та контролю за своєчасністю та правильністю створення резерву сумнівних боргів; що обумовлено відсутністю затвердженої облікової політики, яка має визначити методику обліку довгострокових заборгованостей, зокрема підходу до вибору ставки дисконтування, та методу створення резерву щодо сумнівної дебіторської заборгованості.

10. Досліджено тенденції зміни чистого та операційного прибутку, за результатами чого встановлено їх негативну тенденцію. На базі змін операційного прибутку ідентифіковано суттєвий бізнес-ризик, на який наражається товариство в процесі здійснення господарської діяльності.

На нашу думку, наведені рекомендації щодо поліпшення організації обліку та внутрішнього контролю фінансових інструментів на ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО» сприятиме покращенню інформаційного забезпечення процесу управління фінансовими інструментами та дозволить підвищити якість фінансової звітності.

АНОТАЦІЯ

Пчолкіна Є.І. «Організація і методика обліку та внутрішнього контролю фінансових інструментів (на прикладі ПП «КБ «ТЕПЛОЕНЕРГО»»).

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за освітньою програмою професійного спрямування «Облік, аудит і оподаткування підприємницької діяльності». – Одеський національний економічний університет. Одеса, 2023 р.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – є процес обліку, внутрішнього контролю та аналізу фінансових інструментів суб'єктів господарювання України.

У роботі розглядаються теоретичні та практичні аспекти організації обліку та внутрішнього контролю фінансових інструментів на ПП «КБ ТЕПЛОЕНЕРГО».

Досліджено дефініції «фінансові інструменти»; існуючі їх класифікаційні моделі та види оцінок; нормативне регулювання обліку цього виду активу на міжнародному та державному рівнях; організацію обліку та внутрішнього контролю фінансових інструментів на підприємстві.

Проаналізовано вимоги міжнародних стандартів щодо обліку фінансових інструментів; фінансовий стан та платоспроможність підприємств; стан та ефективність використання фінансових інструментів; загальні тенденції змін чистого та операційного прибутку підприємства.

Надано практичні рекомендації щодо поліпшення організації обліку та внутрішнього контролю фінансових інструментів на підприємстві.

Ключові слова: фінансові інструменти, фінансові активи, фінансові зобов'язання, бізнес-модель, амортизована вартість, резерв під очікувані кредитні збитки.

ANNOTATION

Pcholkina E.I. «Organization and methodology of accounting and internal control of financial instruments (on the example of «KB «Teploenergo», PE).

Thesis of Master degree in specialty 071 «Accounting and Taxation» under the master's program «Accounting, Auditing and Taxation of the Entrepreneurial Activity» - Odessa National Economics University. – Odesa, 2023.

Thesis consist of three chapters. The object of research is the process of accounting, internal control and analysis of financial instruments of Ukrainian business entities.

The tesis examines the theoretical and practical aspects of the organization of accounting and internal control of financial instruments at the «KB «Teploenergo», PE.

The definitions of "financial instruments"; their existing classification models and types of valuations; regulatory regulation of accounting for this type of asset at the international and state levels; organization of accounting and internal control of financial instruments at the enterprise are studied.

The author analyzes the requirements of international standards for accounting for financial instruments; financial condition and solvency of an enterprise; condition and

efficiency of use of financial instruments; general trends in changes in net and operating profit of an enterprise.

Practical recommendations for improving the organization of accounting and internal control of financial instruments at an enterprise are provided.

Keywords: financial instruments, financial assets, financial liabilities, business model, amortised cost, expected credit losses.